

Г.М. Тарасюк, д.е.н., проф.

Н.В. Валінкевич, д.е.н., доц.

Житомирський державний технологічний університет

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Обґрунтовано авторські пропозиції щодо пріоритету модернізації підприємств, що забезпечує якісно новий рівень розвитку за допомогою цілеспрямованих базисних радикальних нововведень і гармонізації інтеграційних процесів, що реалізуються на основі відповідно представленого та запропонованого фінансово-економічного механізму управління інвестиційними ресурсами. Для підприємств харчової промисловості запропоновано сукупність принципів фінансово-економічного механізму з урахуванням специфіки підприємств галузі, яка дозволяє врахувати в управлінні інвестиційними ресурсами особливості їх виробничої діяльності у процесі проведення модернізації. Запропоновано механізм управління інвестиційними ресурсами її впровадження, напрями, елементи та фази формування дієвого механізму з конкретними індикаторами, а також групування форм її ресурсного забезпечення, що спричиняє здатність забезпечити якість модернізації підприємства, підвищити інтеграцію економічних, технологічних, соціальних, екологічних та інших процесів, спрямованих на досягнення успіху з урахуванням визначених концептуальних підходів та ключових положень задля отримання результатів ефекту синергізму.

Ключові слова: підприємство; фінансово-економічний механізм; модернізація; управління; інвестиційні ресурси; ефективний розвиток.

Актуальність теми. Для забезпечення ефективного розвитку виробництва в контексті модернізації підприємств потрібні інвестиційні фактори виробництва: інвестиції для диверсифікації виробництва, які забезпечують ефективне використання виробничих потужностей, розширення асортименту продукції, випуск нових видів продукції; інвестиції для реструктуризації всіх сфер діяльності підприємств, що передбачає створення умов для прийняття ефективних управлінських рішень, розвитку

внутрішньої інфраструктури і культури виробництва; інвестиції для розвитку соціально-економічної сфери, що передбачає зростання заробітної плати, підвищення рівня кваліфікації робітників, постійне оновлення знань, створення безпечних умов праці та поліпшення екологічної обстановки; інвестиції для оновлення основних засобів виробництва з метою випуску високоякісної продукції, що забезпечує постійно зростаючі потреби споживачів, і здатною конкурувати на зовнішньому ринку. Отож, актуальним є питання створення фінансового механізму управління інвестиційними ресурсами у процесі здійснення модернізації підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прикладні та теоретичні площини питань механізму управління інвестиційними ресурсами у процесі проведення модернізації підприємств залишаються малодослідженими. Вітчизняні та зарубіжні вчені-дослідники, автори публікацій стосовно фінансово-економічного механізму ефективного управління виробництвом ретельно вивчали зміст, сутність та принципи формування, удосконалення та розробки механізму ефективного управління інвестиційними ресурсами проведення модернізації підприємств. Серед них варто виокремити наступних вчених-економістів: Л.Абалкін, А.Чухно, П.Борщевський, О.Бутнік-Сіверський, Л.Дейнеко, Д.Крисанов, Т.Мостенська, В.Гросул, І.Кузнецова, Р.Кононенко, О.Школьний, Т.Гончаренко.

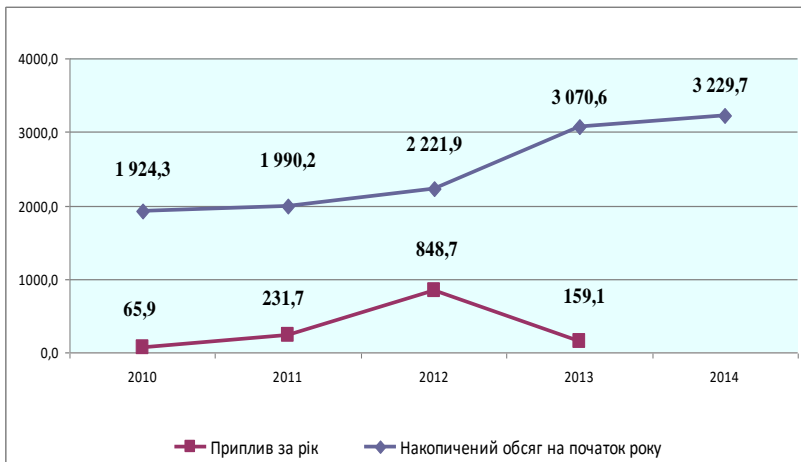
Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні фінансово-економічного механізму управління інвестиційними ресурсами у процесі здійснення модернізації підприємств і на цій основі забезпечити оптимальне використання фінансових ресурсів для продуктивного розвитку суб'єктів господарювання.

Викладення основного матеріалу. Основною метою діяльності та розвитку підприємств харчової промисловості є задоволення потреб населення в достатній кількості продуктів харчування, що є головним завданням продовольчого забезпечення країни. Через відсутність інвестиційних можливостей підприємств харчової промисловості вони не виробляють звичайного асортименту харчових продуктів, які міцно влаштувалися на ринках продовольчих товарів інших розвинених країн. Отож, все це визначає першочергову

актуальність інвестування ресурсів у підприємства харчової промисловості як з вітчизняних, так і зарубіжних джерел. Тому ця проблема безпосередньо пов'язана із забезпеченням життєдіяльності людини, що робить дане дослідження, безперечно, актуальним.

За результатами аналізу, ми констатуємо рухливе нарощування обсягів виробництва, яке обумовлене поступовою стабілізацією економічного становища в країні, створенням умов для залучення як вітчизняних, так і зарубіжних інвестицій.

Завдяки швидкій окупності інвестицій та достатньо високій прибутковості харчова промисловість є однією з найбільш привабливих галузей для іноземних інвесторів. Частка харчової галузі у структурі накопичених ПІІ у промисловості зростає з 14,6 % на початку 2010 р. до 18,5 % на початок жовтня 2014 р. У 2011–2012 рр. спостерігалось нарощування ПІІ у харчову промисловість, проте за результатами 2013 р. приплив дещо скоротився (рис. 1). У 2014 р. у галузі спостерігався відплив ПІІ на рівні 360,3 млн. дол. США.

* Джерело: складено за: статистичний збірник Держстату «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності» за 2013 р., експрес-випуск Держстату «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у січні–вересні 2014 року»

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій у підприємства харчової промисловості України, млн.дол. США*

Варто зауважити, що в умовах посткризового відновлення економіки країни інвестиційні ресурси для чималої частки вітчизняних підприємств харчової промисловості є не стільки джерелом отримання додаткових доходів скільки життєвою необхідністю їх функціонування. Саме тому фінансове планування на підприємствах харчової промисловості є складовою частиною загальної системи фінансового менеджменту, яка, в свою чергу, є складовою часткою менеджменту взагалі. Разом з тим, існують специфічні особливості фінансового планування на підприємствах харчової промисловості, які потребують урахування при обґрунтуванні процедур і методів фінансового планування на підприємствах галузевого рівня в контексті модернізації.

Проведений аналіз складових та елементів фінансового механізму показав, що для фінансового планування повинна бути визначена сукупність параметрів, що як вид управлінської діяльності і як функцію фінансового менеджменту розкриває подвійну природу фінансового планування.

По-першій позиції, планування припускає факт сукупності цілей. Основною метою застосування фінансового планування є його вплив на стан фінансів підприємства, у зв'язку з чим фінансового планування може розглядатися як інструмент управління інвестиційними ресурсами підприємства.

По-друге, дозволяють визначити обсяги необхідних фінансових ресурсів для кожного періоду здійснення модернізації підприємства стратегічні цілі підприємства, які зобов'язані бути конкретизовані в довгострокових і середньострокових сценаріях розвитку підприємства. Наявність чітких цілей фінансового планування дозволяє сформулювати сукупність фінансових показників, які реально конкретизують фінансові орієнтири діяльності підприємства.

По-третє, лише з урахуванням науково обґрунтованих прийомів, методів, моделей значення повинні бути розраховані фінансові показники процесу. Закономірність використання науково обґрунтованих прийомів, методів, моделей визначається сукупністю таких першорядних факторів, як необхідність оцінки впливу при зміні внутрішніх факторів виробництва на результати фінансового стану підприємства; ступенем мінливості факторів зовнішнього для підприємства середовища; взаємозумовленістю фінансових показників між собою.

По-четверте, обґрунтовані на цій основі обсяги необхідних фінансових ресурсів дозволяють визначити конкретні фінансові орієнтири діяльності суб'єкта господарювання з метою проведення процесу модернізації, які також виражені в якісних поняттях – підвищити ступінь ліквідності балансу, знизити рівень дебіторської заборгованості зміцнити фінансовий стан тощо.

Враховуючи, що планування модернізації підприємства здійснюється для досягнення підприємством певних параметрів розвитку через певний проміжок часу, цілі підприємства повинні мати стратегічний характер, тобто визначати найбільш значущі характеристики майбутнього стану підприємства. У цьому випадку фінансове планування має формулювати порядок формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення досягнення даних стратегічних цілей. Як зазначає д.е.н. І.О. Кузнецова, поява на вітчизняному ринку могутніх глобальних компаній докорінно поміняла умови й прийоми ведення бізнесу та поставила питання формування стійких конкурентних переваг вітчизняних підприємств [1, с. 255].

Зауважимо, що виробництво продуктів харчування досить привабливо для іноземних інвесторів. При оцінці їх потенційної ефективності необхідно враховувати чинники, які кардинально підвищують реальну віддачу на вкладені кошти. По-перше, нові або модернізовані потужності є суттєво рентабельніше зношених діючих потужностей, що випускають аналогічну продукцію. По-друге, оновлення технології дозволяє підвищити якість продукції, значно знизити витрату енергоносіїв і сировини, запровадити процес дематеріалізації виробництва.

Взявши до уваги ці аргументи, констатуємо, що вагомою складовою модернізації є фінансові ресурси, які за ринковими вимогами може в першому випадку оцінюватися як активи підприємств, а в другому – за обсягами попиту і частки ринку, що володіє підприємство. Програма здійснення модернізації підприємства забезпечує формування такого сценарію модернізації промислового підприємства, який враховує потенціальні варіанти фінансування його виконання та реалізації, тому що для промислового підприємства необхідно розглядати всі можливі фінансові ресурси і вибрати ті, які дозволять отримати найбільший вигідний ефект при реалізації

модернізаційних заходів. Тому, зазначимо, що за джерелами фінансування організаційно-економічна модернізація може бути:

1. Модернізація за рахунок власних коштів;
2. Модернізація за рахунок позикового капіталу;
3. Модернізація за рахунок бюджетного фінансування;
4. Модернізація за рахунок інвестиційних коштів;
5. Модернізація за рахунок комплексного використання фінансових ресурсів, тощо.

У результаті проведеного нами анкетування 47 підприємств харчової промисловості Житомирської області ми визначили, що найбільш популярними джерелами для впровадження модернізації на підприємствах є власні кошти, інвестиції або банківське кредитування. Даний алгоритм включає чотири етапи, які мають певну послідовність.

На першому необхідно визначити найбільш привабливі варіанти схем залучення фінансування, проводиться визначення кола можливих джерел додаткового фінансування модернізації з урахуванням специфіки харчової галузі. Тому, під час аналізу визначаються схеми, за допомогою яких має проводитися деталізований порівняльний аналіз. На другому етапі доцільно проаналізувати кількісні показники – саме тут здійснюється моделювання потоків грошових засобів, що виникають при використанні кожної зі схем, які були відібрані на першому кроці аналізу з урахуванням змодельованих грошових потоків до даного часу шляхом використання процедури дисконтування. Метою даного етапу є визначення найбільш привабливої ефективної схеми по кількісній складовій. Відмітимо, що гроші змінюють свою вартість навіть коли є нульова інфляція, тому, при розрахунках, необхідно враховувати майбутні доходи від інвестицій, з врахуванням упущеної вигоди. Аналіз дисконтованих грошових потоків доцільний і тоді, коли є підстави сумніватися в достовірності оцінки фінансових активів, для яких повернення затягується в часі.

А наступний, третій етап, містить аналіз переліку вагомих критеріїв для якісного порівняння альтернативних схем фінансування модернізації та аналізу якісних показників кожної з схем, що порівнюються. І, нарешті, четвертий етап, де експертний аналіз здійснюється на заключній стадії та обов'язково включає оцінку сукупних кількісних і якісних показників.

Таким чином, фінансове планування є видом управлінської діяльності в широкому сенсі і складовою частиною фінансового менеджменту у вузькому сенсі, роль і місце якого в загальній системі корпоративного менеджменту визначається змістом фінансових ресурсів конкретного підприємства. Аналіз вивченої інформації проведеного анкетування підприємств також свідчить про недостатність інвестиційних ресурсів для економічного розвитку виробництва, його організаційно-економічної модернізації, підвищення якості продукції. Вважаємо, що одним з таких резервів є маса прибутку, що залежить від досконалості основних засобів, іміджу підприємства, якості та обсягу реалізованої продукції. Одним з резервів збільшення прибутку, як джерело власних інвестицій, визнано розвиток малих підприємств на основі диверсифікації, франчайзингу, створення дилерських структур та аутсорсингу.

Стійке фінансово-економічне становище підприємств обов'язково передбачає їх розвиток, а будь-який вектор розвитку, зрозуміло, потребує коштів для фінансування у вигляді інвестицій, які є одним з першорядних факторів виробництва. Відомо, що в економічній теорії є два джерела фінансування – внутрішній і зовнішній. Тому, необхідно враховувати ці обставини в умовах динамічного економічного середовища, де відбувається різка зміна господарських пріоритетів, спостерігається стрімка еволюція корпоративної ділової та організаційної культури підприємств в цілому і з'являються якісно сучасні агенти ринкового простору.

Під час проведеного дослідження (анкетування) підприємств харчової промисловості ми розподілили процес економічної оцінки залучення ресурсів на декілька стадій:

1. Попередній етап – встановлює економічну доцільність інвестування; прогнозуються можливі обсяги виробництва продукції підприємства у процесі організаційно-економічної модернізації. Оцінка економічних, організаційних та фінансових результатів при різних варіантах інвестування з метою вибору фінансування.

2. Проміжний етап – надає можливість як користувачу, так і інвестору неупереджено встановити фінансові, економічні,

організаційні, технологічні, екологічні та соціальні результати модернізації за послідовними періодами процесу.

3. Фінальний етап оцінки ефективності та результатів залучення ресурсів дає перспективу установити в рівній мірі інвестору та реципієнту грошових засобів вартісні обсяги виробленої продукції та прибуток. Проте, визначення даних показників проводиться з урахуванням постійних та змінних витрат при проведенні процесу модернізації. Проводиться розрахунок показників ефективності використання об'єктів інвестування на стадії їх впровадження в модернізацію.

Як пише Н.С. Скопенко «відсутність вільних коштів для модернізації обладнання, впровадження новітніх інноваційних технологій, закупівлі сировини змушує підприємства скорочувати виробництво» [2, с. 107]. На наш погляд, на таких підприємствах не відповідають займаній посаді (належній кваліфікації та не опанували мистецтво менеджменту) керівники підприємства, які не вирішують проблему, а її уникають через скорочення обсягів виробництва продукції. Також, зауважимо, що серед фінансових проблем «на сьогодні залишаються невирішеними питання своєчасного відшкодування податку на додану вартість, зниження податкового тиску по земельному податку, що відповідно спричиняє проблему вимивання оборотних коштів у підприємств-експортерів та зниження конкурентоспроможності продукції підприємств харчової і переробної промисловості» [3, с. 37].

Приватні (недержавні) інвестори сьогодні займають перший план інвестиційної сфери, які в процесі здійснення капіталовкладень аналізують такі аспекти інвестиційного процесу, як прибутковість, інвестиційний клімат країни та підприємства, термін та строки окупності інвестицій, ефективність виробництва в довгостроковій перспективі, економічну безпеку діяльності в країні, методи державного захисту вітчизняного виробника тощо.

Головними етапами процесу інвестування при вкладенні капіталу в сферу матеріального виробництва, на наш погляд, будуть: приріст капітальної вартості у формі доходу або соціального ефекту, коли реалізується кінцева мета інвестиційної діяльності; перетворення вкладених коштів у

приріст капітальної вартості, що характеризує кінцеве перетворення інвестицій та отримання нової споживчої вартості товару; трансформація власних ресурсів у капітальні вкладення, тобто процес перетворення інвестицій в реальні об'єкти інвестиційної діяльності [4, с. 331].

Радикальні особливості інвестиційних ресурсів підприємств харчової промисловості, які необхідно враховувати при формуванні системи фінансового механізму при побудові організаційно-управлінських відносин, а також обґрунтуванням прийомів, методів і моделей фінансового планування, наступні: високі поточні витрати і висока собівартість виробництва продовольчої продукції; наявність елементів сезонності в попиту на продукцію галузі; яскраво виражена сегментація попиту на продовольчі товари за регіональним і ціноюю ознакою; залежність фінансового стану підприємств харчової промисловості від фінансової політики торговельних підприємств і, особливо, торговельних мереж; значні оборотні активи, основну частину яких складають запаси сировини і дебіторська заборгованість.

Висновки. Як засвідчив проведений в рамках даного дослідження аналіз підходів до визначення принципів, то основними принципами фінансово-економічного механізму управління інвестиційним ресурсами у процесі проведення модернізації підприємств харчової промисловості, ми вважаємо, є цілеспрямованість, обґрунтованість, комплексність, реалізованість, гнучкість, ефективність. На нашу думку, обрана сукупність принципів фінансового механізму в сукупності дозволяють забезпечити системність в організації та ефективному проведенні модернізації підприємств. Сукупність зазначених принципів характеризується повнотою: виконання кожного з принципів не суперечить одне одному; порушення одного з принципів призводить до недоцільності в цілому [5, с. 126].

Запропонований фінансово-економічний механізм включає наступні елементи: аналіз руху ресурсів, що володіє підприємство, планування надходжень та витрат, контроль та облік капіталу. В цілому, економічне благополуччя та підвищення конкурентоспроможності виробництва при застосування даного фінансового механізму управління інвестиційними ресурсами у процесі проведення модернізації очевидні.

Реалізація розроблених в даному дослідженні теоретичних і методичних рекомендацій дозволить підвищити ефективність використання та застосування фінансово-економічного механізму управління інвестиційними ресурсами у процесі здійснення модернізації підприємств і на цій основі забезпечити оптимальне використання фінансових ресурсів для розвитку підприємств галузі, для підвищення якості продовольчих товарів з метою забезпечення достойних стандартів рівня життя населення.

Список використаної літератури:

1. *Кузнецова І.О.* Інжинірингова парадигма як методологічне підґрунтя побудови процесу управління / *І.О. Кузнецова* // Економіка: реалії часу / Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 52–57.
2. *Скопенко Н.С.* Сучасний стан і перспективи розвитку харчової промисловості України на основі формування інтегрованих структур / *Н.С. Скопенко* // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 103–110.
3. *Дейнеко Л.В.* Харчова промисловість України: ефективність використання виробничих ресурсів і кадрового потенціалу / *Л.В. Дейнеко, Е.І. Шелудько* ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз». – К., 2013. – 120 с.
4. *Валінкевич Н.В.* Організаційно-економічна модернізація підприємств харчової промисловості в умовах інноваційної економіки: проблеми теорії та практики : монографія / *Н.В. Валінкевич*. – Житомир : ЖДТУ, 2014. – С. 339.
5. *Тарасюк Г.М.* Потенціал підприємств харчової промисловості Житомирської області: основні тенденції та планування розвитку : монографія / *Г.М. Тарасюк*. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 277 с.

References:

1. Kuznecova, I.O. (2014), "Inzhynirynhova paradygma jak metodologichne pidg'runtja pobudovy procesu

- upravlinnja”, *Ekonomika: realii' chasu*, No. 2 (12), pp. 52–57.
2. Skopenko, N.S. (2011), “Suchasnyj stan i perspektyvy rozvytku harchovoi' promyslovosti Ukrainy na osnovi formuvannja integrovanyh struktur”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, No. 4 (118), pp. 103–110.
  3. Dejneko, L.V. and Shelud'ko, E.I. (2013), *Harchova promyslovist' Ukrainy: efektyvnist' vykorystannja vyrobnychyh resursiv i kadrovogo potencialu*, NAN Ukrainy, DU “In-t ekon. ta prognoz.”, Kyiv, 120 p.
  4. Valinkevych, N.V. (2014), *Organizacijno-ekonomichna modernizacija pidpryjemstv harchovoi' promyslovosti v umovah innovacijnoi' ekonomiky: problemy teorii' ta praktyky*, ZhDTU, Zhytomyr, 339 p.
  5. Tarasjuk, G.M. (2008), *Potencial pidpryjemstv harchovoi' promyslovosti Zhytomyrs'koj oblasti: osnovni tendencii' ta planuvannja rozvytku*, ZhDTU, Zhytomyr, 277 p.

ТАРАСЮК Галина Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- проблеми теорії та практики менеджменту.

Тел.: (067) 962–81–98.

E-mail: galinatar@ukr.net.

ВАЛІНКЕВИЧ Наталія Василівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- економіка та управління підприємствами;

- підприємництво;

- потенціал, розвиток та модернізація підприємств.

Тел.: (067) 812–32–34.

E-mail: natali1573@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2016.